

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Підручник

За редакцією доктора юридичних наук,
доктора філософії (Велика Британія),
професора, керівника Центру європейських студій ім. Жана Моне,
завідувача кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
Р. А. Петрова

Видання 11-те, змінене і доповнене

Харків
«Право»
2024

Авторський колектив:

Петров Р. А. (голова авторського колективу) – теми 1, 2, 3 (спільно з Комаровою Т. В.), 8 (пп. 8.1–8.3 – спільно з Вакуленко А. О.), 18 (п. 18.2 – спільно з Ван Елсуwege П., п. 18.5 – спільно з Ван дер Лу І.), 19 (спільно з Колотилом М. М.; пп. 19.3–19.5 – спільно з Анакіною Т. М.); *Баданова Є. В.* – тема 17; *Бондар Л. О.* – тема 14; *Вакуленко А. О.* – теми 4 (п. 4.1 – спільно з Головко-Гавришевою О. І.), 5 (п. 5.1 – спільно з Довгань Г. В.), 7, 8 (пп. 8.1–8.3 – спільно з Петровим Р. А.); *Головко-Гавришева О. І.* – п. 4.1 (спільно з Вакуленко А. О.); *Комарова Т. В.* – тема 3 (спільно з Петровим Р. А.); *Довгань Г. В.* – п. 5.1 (спільно з Вакуленко А. О.); *Анакіна Т. М.* – теми 6 (пп. 6.1, 6.3, 6.6 – спільно з Анцуповою Т. О.), 19 (пп. 19.3–19.5 – спільно з Петровим Р. А.); *Анцупова Т. О.* – пп. 6.1, 6.3, 6.6 (спільно з Анакіною Т. М.); *Смирнова К. В.* – тема 12; *Кормич Б. А.* – теми 10, 11; *Онейда З. Й.* – тема 16; *Федорчук Д. Е.* – тема 9 (пп. 9.1, 9.2 – спільно з Посполітаком В. В.); *Посполітак В. В.* – тема 9 (пп. 9.1, 9.2 – спільно з Федорчуком Д. Е.); *Ханик-Посполітак Р. Ю.* – теми 13, 15; *Ван Елсуwege П.* – тема 18 (п. 18.2 – спільно з Петровим Р. А.); *Ван дер Лу І.* – тема 18 (п. 18.5 – спільно з Петровим Р. А.); *Колотило М. М.* – тема 19 (спільно з Петровим Р. А.; пп. 19.3–19.5 – спільно з Анакіною Т. М.)

Рецензенти:

Муравйов В. І. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Яковюк І. В. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Рекомендовано вченою радою Національного університету

«Києво-Могилянська академія»

(ухвала вченої ради НаУКМА (засідання 56, п. 1) від 16.06.2016)

Обкладинка – *John Blaeu*, Map of Europe, XVII

**Funded by
the European Union**

*Підручник підготовлено в рамках
реалізації проекту програми
ім. Жана Монне Європейського
Союзу «Jean Monnet Chair
“EU Common Security and Defence
Policy and Ukraine”»
(Grant Agreement 101084946 –
EU_Ukr_CSDP).*

*This textbook is supported by the Jean
Monnet Programme
of the EU and delivered under the
project «Jean Monnet Chair
“EU Common Security
and Defence Policy and Ukraine”»
(Grant Agreement 101084946 –
EU_Ukr_CSDP).*

Відомості про авторів

Анакіна Т. М. – кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри права ЄС Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого;

Анциупова Т. О. – докторка юридичних наук, суддя Верховного Суду у відставці;

Баданова Є. В. – експертка з енергетичного права, докторантка Європейського університетського інституту (Італія);

Бондар Л. О. – кандидат юридичних наук, юрист юридичної фірми «Інтер'юріс ЛТД»;

Ван дер Лу І. – доктор права, гостьовий професор права ЄС Гентського університету (Бельгія);

Ван Елсуwege П. – доктор права, професор права ЄС Гентського університету (Бельгія);

Вакуленко А. О. – докторка філософії (Велика Британія), магістерка міжнародного права, викладач правничого факультету Бермінгемського університету (Велика Британія);

Головка-Гавришева О. І. – кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри європейського права Львівського національного університету ім. Івана Франка;

Довгань Г. В. – кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри інтелектуальної власності, інформаційного та корпоративного права Львівського національного університету ім. Івана Франка;

Комарова Т. В. – докторка юридичних наук, професорка, завідувачка кафедри права ЄС Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого;

Колотило М. М. – аспірант кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Києво-Могилянська академія»;

Кормич Б. А. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Опейда З. Й. – докторка права (США), доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Києво-Могилянська академія»;

Петров Р. А. – доктор юридичних наук, професор, доктор філософії (Велика Британія), професор ім. Жана Моне, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Києво-Могилянська академія»;

Посполітак В. В. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри гуманітарного розвитку ПВНЗ «Міжнародний інститут менеджменту (МІМ-Київ)», доцент кафедри приватного права Національного університету «Києво-Могилянська академія»;

Смирнова К. В. – доктор юридичних наук, професор кафедри порівняльного і європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Федорчук Д. Е. – кандидат юридичних наук, магістр міжнародного права (США), доцент кафедри приватного права Національного університету «Києво-Могилянська академія»;

Ханик-Посполітак Р. Ю. – кандидатка юридичних наук, доцентка, завідувачка кафедри приватного права Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Передмова

Європейський Союз (ЄС) є унікальним міжнародним утворенням, яке становить яскравий приклад успішного політичного та правового співробітництва та економічної інтеграції. 13 грудня 2007 р. у м. Лісабон (Португалія) главами держав – членів ЄС був підписаний Договір про реформи, так званий Лісабонський договір, який значно підвищує демократичність та ефективність функціонування інститутів ЄС. Цей Договір наділяє ЄС, до якого входили 28 держав-членів, міжнародною правосуб'єктністю та значно спрощує правову систему ЄС. 1 грудня 2009 р. Лісабонський договір набрав чинності.

ЄС – один із найбільших зовнішньоекономічних та політичних партнерів України, правову основу відносин з яким із 2014 р. становить Угода про асоціацію, яка передбачає функціонування глибокої та всеохопної зони вільної торгівлі між ЄС та Україною. 23 червня 2022 р. Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС, а з 2024 р. починаються переговори про вступ України до ЄС. Як наслідок цього – очікується пожвавлення політичного та економічного співробітництва, а також транспозиція значного обсягу *acquis* ЄС у правову систему України.

Наша країна неодноразово висловлювала свою зацікавленість щодо вступу до ЄС, що знайшло своє підтвердження в численних нормативних документах та політичних заявах, які, зокрема, інтеграцію України до ЄС визначають однією зі стратегічних цілей розвитку держави, а з 2024 р. починаються переговори про вступ України до ЄС. Набуття Україною членства в ЄС є ефективним інструментом відновлення нашої держави після агресії РФ 24 лютого 2022 р. Ось чому вивчення права ЄС в Україні набуває не тільки теоретичного, а й практичного значення.

Глибокі економічні, політичні та правові реформи, що здійснюються в Україні у зв'язку з необхідністю формування демократичної правової держави, потребують посилення ролі наукових досліджень та ви-

кладання європейських студій у вищих навчальних закладах України. Необхідно не тільки вдосконалити систему вищої освіти, а й запровадити міждисциплінарні методи наукового дослідження відповідно до сучасного глобального світогляду на процес європейської інтеграції.

Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Національний університет «Одеська юридична академія», Донецький національний університет імені Василя Стуса та деякі інші вищі навчальні заклади були одними з перших, що запровадили навчальні курси з права ЄС та звернулися за допомогою до провідних навчальних і дослідних установ Європи. Світова асоціація європейських студій (European Community Studies Association – World) підтримала створення Української асоціації європейських студій і розпочала довгострокове партнерство з нею. Проведено багато зустрічей, семінарів, конференцій, розроблено та впроваджено нові курси з європейських студій у вишах України. Одним із найважливіших результатів плідної співпраці є цей підручник, підготовлений колективом експертів із різних вищих юридичних закладів України та провідних європейських університетів, у яких активно проводяться наукові дослідження та викладаються навчальні дисципліни з права ЄС.

Підручник «Право Європейського Союзу» – це одне з перших в Україні видань із права ЄС, яке витримало десять видань і яке підготовлено на новій концептуальній основі, у якому враховуються право й інтереси України як європейської держави.

У цьому підручнику в стислій і чіткій формі розглядаються найбільш важливі питання права ЄС. Однак автори підручника не ставили завдання щодо огляду правового регулювання всіх сфер діяльності ЄС. Саме тому в підручнику надається перевага вивченню правового регулювання діяльності Внутрішнього ринку ЄС, його окремих політик (наприклад економічний та валютний союз, захист споживачів, конкурентне право та ін.) та співробітництву між Україною і ЄС. Підручник висвітлює також питання гармонізації законодавства України із законодавством ЄС відповідно до чинного законодавства України та ЄС та обсягу і змісту Угоди про асоціацію між Україною і ЄС. Необхідно відзначити також, що в підручнику розглядаються питання захисту прав людини в ЄС, співвідношення їх із правом ЄС та висловлюються

думки щодо можливих перспектив включення європейських конвенцій із прав людини до правової системи ЄС. Щобільше, цей підручник торкається правової системи України у зв'язку з набранням чинності у вересні 2017 р. Угоди про асоціацію між Україною і ЄС та набуття статусу кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 р.

У висвітленні окремих проблем автори спробували відійти від звичайних засобів подання матеріалу і висловили свою точку зору, завдяки чому книга може бути цікавою не лише студентам, а й фахівцям у цій галузі. Разом із тим викладений матеріал ілюструється оригінальними схемами та підтверджується конкретними та вдало відібраними прикладами із права ЄС та практики Суду Правосуддя ЄС, що підвищує наочність та полегшує опанування тексту студентами.

Без сумніву, підручник є дуже корисним не тільки для студентів та викладачів, а також для експертів, які займаються проблемами узгодження законодавства України з правом ЄС.

*Р. А. Петров,
голова авторського колективу*

Зміст

Передмова	3
Перелік абревіатур	6
Відомості про авторів	8

Частина 1 ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПРИНЦИПИ, СИСТЕМА, ДЖЕРЕЛА

Тема 1

ІСТОРІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ. ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ. НАДДЕРЖАВНІ ТА МІЖДЕРЖАВНІ ФОРМИ СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ – ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	10
§ 1.1. Передумови європейської інтеграції	10
§ 1.2. Створення Європейських Співтовариств	11
§ 1.3. Створення Європейського Союзу	14
Контрольні питання	21

Тема 2

ЛІСАБОНСЬКИЙ ДОГОВІР (ДОГОВІР ПРО РЕФОРМИ)	23
§ 2.1. Історія розроблення Конституційний договору Європейського Союзу. Європейський Конвент	23
§ 2.2. Підписання Лісабонського договору	26
§ 2.3. Структура та зміст Лісабонського договору	27
§ 2.4. Набрання чинності Лісабонським договором	29
Контрольні питання	31

Тема 3

ІНСТИТУТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	32
§ 3.1. Європейський парламент	32
§ 3.2. Європейська Рада	36
§ 3.3. Рада ЄС	37
§ 3.4. Європейська комісія	39
§ 3.5. Судова система Європейського Союзу	41
§ 3.5.1. Суд Правосуддя	41
§ 3.5.2. Загальний Суд.....	44
§ 3.5.3. Спеціалізовані суди.....	46

§ 3.6. Європейський центральний банк	46
§ 3.7. Рахункова палата	47
Контрольні питання	47

Тема 4

ПРАВОВА СИСТЕМА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.

ДЖЕРЕЛА, ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ	48
§ 4.1. Джерела права Європейського Союзу	48
§ 4.2. Загальні принципи права Європейського Союзу	56
§ 4.3. <i>Acquis</i> Європейського Союзу	61
Контрольні питання	64

Тема 5

ВПЛИВ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ПРАВОВІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ. ПЕРЕГЛЯД ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

.....	65
§ 5.1. Доктрина верховенства права Європейського Союзу над національним правом держав-членів	65
§ 5.2. Доктрина прямої дії права Європейського Союзу	74
§ 5.2.1. Пряма дія положень установчих договорів ЄС	74
§ 5.2.2. Пряма дія міжнародних угод	75
§ 5.2.3. Пряма дія регламентів	76
§ 5.2.4. Пряма дія директив і рішень	77
§ 5.3. Відповідальність держав-членів перед індивідами за порушення права Європейського Союзу	78
§ 5.3.1. Принцип відповідальності держав-членів за неімplementацію директив	79
§ 5.3.2. Принцип відповідальності держав-членів за порушення права ЄС	80
§ 5.4. Відповідальність Європейського Союзу	81
§ 5.5. Судовий перегляд актів інститутів Європейського Союзу	83
§ 5.5.1. Елементи судового перегляду актів інститутів ЄС за ст. 263 ДФЄС	83
§ 5.5.2. Судовий перегляд у разі бездіяльності інститутів ЄС за ст. 265 ДФЄС	85
§ 5.5.3. Судовий перегляд за ст. 277 Договору про діяльність ЄС (непрямий перегляд)	85
Контрольні питання	85

Тема 6

ПРАВА ЛЮДИНИ У ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

§ 6.1. Становлення концепції прав людини у праві ЄС	86
---	----

§ 6.2. Основи правового статусу фізичних та юридичних осіб у Європейському Союзі	91
§ 6.3. Хартія основних прав ЄС 2000 р.	92
§ 6.4. Гарантії прав і свобод людини у праві ЄС	97
§ 6.5. Співпраця Ради Європи і Європейського Союзу у сфері захисту прав людини	100
§ 6.6. Приєднання ЄС до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод	103
Контрольні питання	106

Частина 2

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Тема 7

ВІЛЬНИЙ РУХ ТОВАРІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	107
§ 7.1. Внутрішній ринок Європейського Союзу.....	107
§ 7.2. Фіскальні заходи Європейського Союзу	109
§ 7.2.1. Митний союз. Заборона мита на імпорту та експорт до ЄС та всіх зборів, що мають еквівалентний ефект	109
§ 7.2.2. Заборона дискримінаційного оподаткування	112
§ 7.3. Нефіскальні заходи Європейського Союзу. Кількісні обмеження та заходи, що мають еквівалентний ефект	115
§ 7.3.1. Обмеження імпорту	115
§ 7.3.2. Обмеження експорту	120
§ 7.3.3. Винятки із застосування статей 34, 35 ДФЄС	121
Контрольні питання	122

Тема 8

ВІЛЬНЕ ПЕРЕСУВАННЯ ОСІБ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.....	123
§ 8.1. Засади вільного пересування осіб	123
§ 8.2. Вільне пересування працівників	124
§ 8.2.1. Коло осіб, які можуть користуватися правом вільного пересування працівників	126
§ 8.2.2. Право громадян ЄС на вільне пересування в межах ЄС.....	128
§ 8.2.3. Однакове ставлення до громадян ЄС та членів їх родин	129
§ 8.2.4. Право працівників та їх родин на постійне проживання після закінчення трудових відносин у державі – члені ЄС	131
§ 8.2.5. Винятки щодо державних службовців.....	132
§ 8.2.6. Обмеження вільного пересування громадян ЄС.....	133
§ 8.2.7. Процесуальні гарантії вільного пересування громадян ЄС ...	135

§ 8.3. Свобода ділового заснування в Європейському Союзі	136
§ 8.3.1. Свобода ділового заснування компаній	139
§ 8.3.2. Взаємне визнання професійних кваліфікацій та дипломів	142
§ 8.4. Свобода надання та отримання послуг	147
§ 8.4.1. Поняття «послуги»	149
§ 8.4.2. Транскордонний характер послуг у праві ЄС	153
§ 8.4.3. Свобода отримання послуг у ЄС та визначення кваліфікацій осіб, які надають послуги	154
§ 8.4.4. Деякі практичні аспекти свободи надання послуг за правом ЄС (на прикладі сфери інвестиційних послуг)	155
Контрольні питання	159

Тема 9

СВОБОДА РУХУ КАПІТАЛУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	160
§ 9.1. Поняття капіталу та руху капіталу. Принцип свободи руху капіталу	160
§ 9.2. Винятки (дозволені обмеження) з принципу свободи руху капіталу та їх застосування	165
§ 9.3. Особливості регулювання надання фінансових послуг у ЄС	175
Контрольні питання	189

Частина 3

СПІЛЬНІ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Тема 10

СПІЛЬНА ТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	190
§ 10.1. Генеза спільної торговельної політики та митного права ЄС	190
§ 10.2. Митний союз та митна територія ЄС	192
§ 10.3. Виключна компетенція ЄС у сфері спільної торговельної політики	196
§ 10.4. Основні принципи ЄС щодо тарифного регулювання торгівлі товарами	199
§ 10.5. Заходи ЄС щодо нетарифного регулювання торгівлі товарами	202
Контрольні питання	206

Тема 11

СПІЛЬНА МИТНА ПОЛІТИКА ТА МИТНЕ ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	207
§ 11.1. Система та джерела митного права ЄС	207
§ 11.2. Спільний митний тариф ЄС	210
§ 11.3. Види мит Спільного митного тарифу ЄС	212
§ 11.4. Митний статус та походження товарів у ЄС	214

§ 11.5. Визначення митної вартості товарів у ЄС	217
§ 11.6. Митні процедури ЄС.....	219
Контрольні питання	223

Тема 12

КОНКУРЕНТНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	224
§ 12.1. Основні засади, принципи та джерела права конкуренції Європейського Союзу	224
§ 12.1.1. Принципи правового регулювання конкуренції в ЄС	230
§ 12.1.2. Розмежування компетенції ЄС і держав-членів та повноваження ЄС у сфері конкурентної політики	232
§ 12.1.3. Правові наслідки порушення правил конкуренції ЄС	233
§ 12.2. Правила конкуренції, що застосовуються до суб'єктів підприємницької діяльності ЄС	236
§ 12.2.1. Поняття підприємств у праві ЄС	236
§ 12.2.2. Доктрина єдиного економічного суб'єкта господарювання у праві ЄС	238
§ 12.3. Антиконтурентні угоди та картельна практика у праві ЄС	240
§ 12.4. Визначення зловживання доміантним становищем у праві ЄС	247
§ 12.5. Контроль за концентраціями у праві ЄС	252
§ 12.6. Правове регулювання надання державної допомоги в ЄС	256
§ 12.6.1. Принципи правового регулювання надання державної допомоги державами – членами ЄС	256
§ 12.6.2. Критерії сумісності державної допомоги з Внутрішнім ринком ЄС	262
Контрольні питання	267

Тема 13

ЕКОНОМІЧНИЙ І ВАЛЮТНИЙ СОЮЗ	268
§ 13.1. Історія створення Економічного і валютного союзу	268
§ 13.2. Поточний стан Економічного і валютного союзу	272
§ 13.3. Запровадження єдиної європейської валюти (євро)	275
§ 13.4. Органи, що здійснюють координацію та управління Економічним і валютним союзом	279
Контрольні питання	284

Тема 14

СПІЛЬНА АГРАРНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	285
§ 14.1. Загальна характеристика спільної аграрної політики Європейського Союзу	285
§ 14.1.1. Передумови спільної аграрної політики ЄС	285

§ 14.1.2. Поняття та засади спільної аграрної політики ЄС	286
§ 14.1.3. Засади спільної аграрної політики ЄС	286
§ 14.1.4. Завдання аграрної політики ЄС	287
§ 14.1.5. Фінансування спільної аграрної політики ЄС	288
§ 14.2. Поняття «сільськогосподарська продукція» і «сільськогосподарський товаровиробник» у праві Європейського Союзу	289
§ 14.3. Правові інструменти спільної аграрної політики Європейського Союзу	292
§ 14.3.1. Загальний огляд правових інструментів спільної аграрної політики ЄС	292
§ 14.3.2. Сільськогосподарське ціноутворення	293
§ 14.3.3. Інтервенційні закупівлі сільськогосподарської продукції	294
§ 14.3.4. Премії і доплати сільськогосподарським товаровиробникам	296
§ 14.3.5. Адміністративні обмеження обсягів сільськогосподарського виробництва	297
§ 14.3.6. Регулювання експорту й імпорту сільськогосподарської продукції	298
§ 14.4. Загальний огляд структурних перетворень у сільському господарстві Європейського Союзу	300
§ 14.4.1. Загальна характеристика структуральної політики	300
§ 14.4.2. Структурні перетворення сільського господарства нових держав – членів ЄС	302
Контрольні питання	304

Тема 15

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

§ 15.1. Історія становлення захисту прав споживачів у Європейському Союзі	305
§ 15.2. Загальна характеристика спільної політики щодо захисту прав споживачів у Європейському Союзі	308
§ 15.3. Система органів Європейського Союзу із захисту прав споживачів	311
§ 15.4. Регулювання контрактних зобов'язань у праві Європейського Союзу	313
§ 15.5. Регулювання якості послуг у Європейському Союзі	319
§ 15.5.1. Регулювання надання фінансових послуг споживачам у ЄС	319
§ 15.5.2. Регулювання надання туристичних послуг у ЄС	323

§ 15.5.3. Регулювання надання послуг у сфері інтернету та телекомунікацій у ЄС	326
§ 15.5.4. Регулювання надання комунальних послуг у ЄС	328
§ 15.6. Заборона нечесної комерційної практики та недобросовісної реклами у сфері захисту прав споживачів	329
§ 15.7. Регулювання безпеки продуктів як складової частини захисту прав споживачів у Європейському Союзі	331
§ 15.8. Розв'язання спорів за участю споживачів у Європейському Союзі	334
Контрольні питання	335

Тема 16

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	336
§ 16.1. Гармонізація права інтелектуальної власності в Європейському Союзі	336
§ 16.1.1. Винаходи	337
§ 16.1.2. Промислові зразки	339
§ 16.1.3. Торговельні марки	340
§ 16.1.4. Авторське право та суміжні права	341
§ 16.1.5. Захист інтелектуальної власності	344
§ 16.2. Принцип вільного руху товарів і право інтелектуальної власності в Європейському Союзі	346
§ 16.3. Конкурентне право Європейського Союзу і право інтелектуальної власності	351
Контрольні питання	354

Тема 17

ЕНЕРГЕТИЧНЕ ПРАВО ЄС	355
§ 17.1. Що таке енергетика? Роль публічної влади в енергетиці.....	355
§ 17.2. Структура енергетичного права ЄС	357
§ 17.2.1. Енергетика в договорах ЄС.	357
§ 17.2.2. Акти ЄС за секторами енергетики.	359
§ 17.3. Енергетична політика та енергетичне право ЄС.	361
§ 17.4. Принципи регулювання мережевих ринків (газ та електрика) в ЄС.....	363
§ 17.4.1. Принципи регулювання конкурентних ринків в енергетичному праві ЄС.....	365
§ 17.4.2. Принципи державного втручання в роботу енергетичних ринків.....	368

§ 17.4.3. Принципи регулювання енергетичної інфраструктури в ЄС.	370
§ 17.5. Основні органи регулювання енергетичних ринків ЄС.	374
§ 17.6. Енергетичне право ЄС та Україна.	375
§ 17.7. Майбутні напрями розвитку енергетичного права ЄС.....	377
Контрольні питання	378

Частина 4

ЗОВНІШНІ ВІДНОСИНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Тема 18

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ	379
§ 18.1. Угоди, що регулюють економічне та політичне співробітництво між Європейським Союзом та іншими країнами	379
§ 18.2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом	381
§ 18.3. Розвиток відносин між Україною та ЄС: від партнерства і співробітництва – до асоціації	383
§ 18.4. Правові засади і цілі Угоди про асоціацію	387
§ 18.5. «Поглиблена» і «всеосяжна» зона вільної торгівлі між ЄС та Україною	388
§ 18.5.1. Особливості «поглибленої» і «всеосяжної» зони вільної торгівлі між Україною і ЄС	389
§ 18.5.2. «Всеосяжний» характер зони вільної торгівлі між Україною і ЄС	390
§ 18.5.3. «Поглиблений» характер зони вільної торгівлі між Україною і ЄС	392
§ 18.6. Імплементация й ефективне застосування Угоди про асоціацію у правовій системі України	395
§ 18.7. Правові і політичні аспекти вступу України до ЄС.....	399
Контрольні питання	402

Тема 19

ГРОМАДЯНСТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ГРОМАДЯН ІНШИХ КРАЇН У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	403
§ 19.1. Правові засади громадянства Європейського Союзу	403
§ 19.2. Права громадян Європейського Союзу	406
§ 19.2.1. Право громадян ЄС на вільне пересування та проживання в межах територій держав-членів	407

§ 19.2.2. Електоральні права громадян ЄС на виборах до Європейського парламенту та муніципальних виборах	410
§ 19.2.3. Право громадянської (законодавчої) ініціативи	413
§ 19.2.4. Право на захист дипломатичних та консульських установ інших держав – членів ЄС	415
§ 19.2.5. Право на звернення до інституцій та дорадчих органів ЄС	418
§ 19.3. Співвідношення прав громадян Європейського Союзу та громадян третіх країн. Політичні права громадян третіх країн	422
§ 19.4. Права громадян третіх країн на Внутрішньому ринку Європейського Союзу	423
§ 19.4.1. Правове становище фізичних та юридичних осіб третіх країн у ЄС згідно з положеннями двосторонніх угод між іншими державами та ЄС	425
§ 19.4.2. Правове становище громадян третіх країн, які є членами сім'ї громадянина ЄС	426
§ 19.4.3. Правове становище громадян третіх країн, які є працівниками компаній, зареєстрованих у ЄС	427
§ 19.4.4. Доступ українських фізичних та юридичних осіб до свобод Внутрішнього ринку ЄС згідно з Угодою про асоціацію між Україною і ЄС	427
§ 19.4.5. Тимчасовий захист	428
§ 19.5. Реформа законодавства Європейського Союзу щодо статусу громадян третіх країн	430
Контрольні питання	434
Схеми	435
Перелік законодавчих актів	449
Перелік справ.....	461
Рекомендована література	475

Право Європейського Союзу : підручник / за ред. Р. А. Петрова ; П68 М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.» . – Вид. 11-те, змін. і допов. – Харків : Право, 2024. – 488 с. : іл., табл.

ISBN 978-617-8448-52-3

Підручник «Право Європейського Союзу» розраховано на студентів, які тільки-но починають вивчати цю дисципліну. У ньому стисло й доступно викладено найбільш важливі питання права ЄС. У підручнику віддається перевага вивченню інститутів ЄС, правової системи ЄС, правового регулювання Внутрішнього ринку ЄС, його окремих політик (наприклад економічний та валютний союз, захист споживачів, енергетика, конкурентне право та інші) та співробітництву між Україною і ЄС. Також у підручнику розглядаються питання захисту прав людини в ЄС, їх співвідношення з правом ЄС та висловлюються думки щодо можливих перспектив включення європейських конвенцій з прав людини до правової системи ЄС.

Підручник висвітлює обсяг і зміст Угоди про асоціацію між Україною і ЄС, її вплив на правову систему України, питання вступу України до ЄС. Буде корисний як для студентів, так і для всіх, хто цікавиться питаннями права ЄС і європейської інтеграції.

Попереднє (10-те) видання підручника виходило друком у 2021 р.

УДК 341.17:061.1ЄС(075)

Навчальне видання

ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Підручник

Видання 11-те, змінене і доповнене

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 31.08.2024. Формат 60×90/16.

Ум. друк. арк. 30,5. Обл.-вид. арк. 23. Тираж 100 пр. Зам. № 133

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84

Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua

E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017